

Міністерства юстиції України. Так, у 2019 році з урахуванням положень постанови Кабінету Міністрів України від 03.11.2010 № 996 «Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики» [6] затверджено персональний склад Ініціативної групи з підготовки Установчих зборів для формування нового складу Громадської ради з питань люстрації, основним завданням якої має стати забезпечення участі громадян в управлінні державними справами, здійснення громадського контролю за процесом очищення влади (люстрації), налагодження ефективної взаємодії Міністерства юстиції України з громадськістю, врахування громадської думки під час формування та реалізації державної політики [7].

Слід відзначити, що час від часу питанням подолання корупції в сфері експертного забезпечення правосуддя приділяється увага, проте запропоновані до розгляду інструменти, за допомогою яких відбувається виховання доброчесності, не задовольняють у повній мірі реалізацію концепції боротьби з корупцією. Поряд із переліченими заходами треба впроваджувати кодекси професійної поведінки, запроваджувати на рівні судово-експертних установ комплекс заходів з етичного виховання, інститути незалежних інспекторів тощо, які мають супроводжувати, роз'яснювати та сприяти діяльності судових експертів впродовж їх трудової діяльності.

На завершення наведемо позицію старшого наукового співробітника Інституту Брукінгса, доктора філософії в сфері економіки Данієла Кауфманна, з якою ми повністю погоджуємось: «Ніхто не зможе подолати корупцію шляхом лише боротьби з корупцією – тобто, переслідуванням окремих осіб або оголошенням ще однієї антикорупційної кампанії, виданням ще одного антикорупційного указу або створенням ще однієї антикорупційної комісії» [8]. Отже, доброчесність сьогодні виступає тим потужним інструментом, що стимулює працівників судово-експертних установ здійснювати свої обов'язки чесно, відповідно до вимог чинного законодавства і демонструвати своїм прикладом високий професійний рівень і правову культуру.

Список використаних джерел:

1. Про затвердження Положення про Міністерство юстиції України : постанова Кабінету Міністрів України від 02.07.2014 № 228. *Офіційний вісник України*. 2014 № 54. С. 1455.
2. Tagarev Todor. Building Integrity and Reducing Corruption in Defense: A Compendium of Best Practices. Geneva : Geneva Centre for the Democratic Control of Armed Forces, 2010. 384 p.
3. Про затвердження Правил етичної поведінки працівників апарату Міністерства юстиції України та його територіальних органів : наказ Міністерства юстиції України від 21.09.2017 № 2952/5. *Офіційний вісник України*. 2017 № 76. Ст. 2357.
4. Федчишина В. В., Сутність державного управління у сфері експертного забезпечення правосуддя в Україні. *Електронний журнал «Державне управління: удосконалення та розвиток»*. 2012 № 12. URL: <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=660>.
5. 2. Про судову експертизу : закон України від 25 лют. 1994 № 4038–XII (зі змін. та допов.). *Відомості Верховної Ради України*. 1994 № 28. Ст. 232.
6. Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики : постанова Кабінету Міністрів України від 03.11.2010 № 996. *Офіційний вісник України*. 2010 № 84. Ст. 2945.
7. Оголошується початок формування нового складу Громадської ради з питань люстрації. Офіційний веб-сайт Міністерства юстиції України. Очищення влади України. 2018. URL : ORCID: <https://lustration.minjust.gov.ua/article/read/245>.
8. Anti Corruption is Signed into Treaty, WBI Themes (7 January 2004). URL : <http://info.worldbank.org/etools/docs/library/95071/merida/index.html>.

УДК 343.98

Спасенко І. О., науковий співробітник Харківського НДІСЕ,
e-mail: spasenkoirina@ukr.net

Шарапова О. В., канд. техн. наук, провідний науковий співробітник Харківського НДІСЕ, ¶
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5524-2259>,
e-mail: elena.sharapova@hniise.gov.ua

Онопрієко С. А., ст. наук. співробітник Харківського НДІСЕ,
e-mail: osa-sa@ukr.net

ТЕРМІНОТВОРЧИСТЬ У ЗАГАЛЬНІЙ ТЕОРІЇ СУДОВОЇ ЕКСПЕРТИЗИ

Загально визнано, що мова будь-якої науки відображає специфіку її розвитку. Будучи «... не чим іншим, як удосконаленням повсякденного мислення», мова науки визначає її сучасний стан і показує в ідіомах та виразах той досвід, який накопичився у того чи іншого

наукового співтовариства при осмисленні предметного зрізу досліджуваної їм об'єктивної дійсності. Коренем всіх мов є окреме слово, яке згодом на практичній діяльності може стати поняттям, категорією, терміном. Саме в мові науки формується, створюється, акумулюється та відображається структура професійного наукового знання, яке за допомогою цієї ж мови узагальнюється та множитья, і може бути передано наступним поколінням спеціалістів. Більш того, мова несе в собі елемент конвенціональності, фіксує домовленості представників наукової спільноти, де досягається взаємодія та абсолютне розуміння як захід мовної досконалості.

Для юридичної спільноти має велике значення мовна досконалість, коли можливо знайти точний термін, який відповідає нюансам конкретної ситуації. Так, у судовій сфері при здійсненні правосуддя, де від конкретного слова або терміну може залежати результат справи або спору, «тільки за допомогою точних формулювань мова може залишатися прозорою як вода, дозволяючи правосуддю йти своїм шляхом, та не бути скутим тими, хто намагається ввести його в оману або уявити в хибному світлі».

Сьогодні перед судовою експертизою (її загальною теорією) як спеціальною областю знань як одного з пріоритетних напрямків теоретико-методологічної роботи стоїть завдання розробки та уточнення її понятійного (категоріального, термінологічного) апарату. Важливість досліджень з цієї проблематики для судової експертизи, як науки в більшій мірі синтетичної, багато в чому залежить від глибини аналізу всього шляху формування та розвитку понятійно-термінологічної системи, яка складалася, в тому числі, й у результаті активного використання апарату інших соціальних і природничих наук.

Неможливо уявити собі сучасну судову експертизу без використання таких наукових термінів, як «експертиза», «ідентифікація», «диференціація», «діагностика», «класифікація», «спеціальні знання» тощо. При цьому терміни з інших областей знань, «занурюючись» в специфіку судової експертизи, набувають дещо інший відтінок, отримують додатковий сенс, властивий саме цій науці. Так, ідентифікація в логіці, психології, соціології, техніці та математиці розглядається як процес встановлення подібності, схожості предметів, явищ один одному, а також як відповідність чого-небудь (в значенні однаковий, рівний, такий же), а в судовій експертизі ідентифікація – це стадійний процес встановлення тотожності особи або речі на підставі незмінних ознак (ознаки, можуть бути використані для ідентифікування, якщо вони відповідають таким умовам: суттєвість, відтворюваність, відносна стійкість, рідкісність).

Беручи до уваги таку позицію, має сенс сперечатися про поняття, тому що, «поняття, які люди собі складають, дуже важливі <...> – це важелі, якими можна приводити в рух речі», це та «методологічна оптика», адекватне оволодіння якою дозволить не тільки по-іншому бачити досліджувану судовою експертизою дійсність, скільки призведе до трансформаційних змін способу діяти в ній. Спори про поняття мають практичне направлення, оскільки сприяють формуванню правильного світогляду за основними методологічними проблемами науки, пояснюють саму суть судової експертизи (її загальної теорії), наближаючи її не тільки до більш чіткого визначення об'єкта та предмета науки, а й до більш точного формулювання основної системо- і змістотворних ідей, завдяки яким хаотична сума емпіричних відомостей і фактів становить форму наукової системи.

На сьогодні спостерігається практично некероване зростання числа нових понять, які претендують на входження в термінологічний апарат судової експертизи. Існує багато різних думок вчених щодо основних базових термінів, які визначають поняття даної наукової сфери, коли поряд з визнанням необхідності в однозначному розумінні терміну пропонують різноспрямовані визначення понять, які перешкоджають однозначному тлумаченню відповідних термінів. Іноді «термінотворчість» призводить до появи нестандартних або своєрідних визначень окремих термінів, активно вносить елемент суб'єктивної оцінки в побудову відповідної термінології.

Так, терміни «роз'яснення» та «висновок» різні за формою, але мають внутрішню схожість. Роз'яснення спеціаліста і висновок експерта, засновані на спеціальних знаннях та опираються на фактичні дані, виявлені при дослідженні матеріалів справи. Однак на цьому подібність цих термінів закінчується, а подальший аналіз виявляє істотні відмінності інформаційної обґрунтованості та процесуального забезпечення, які є значно вагомими для використання цих інструментів у процесі досудового розслідування.

Оскільки в законі і процесуальній теорії закріплений процесуальний статус спеціаліста як учасника слідчої дії, було б доречно розглядати інформаційні підстави його роз'яснень,

зроблених в цій якості, порівнюючи їх з інформаційними підставами висновку експерта. Це, на наш погляд, дозволило б дещо по-іншому поглянути на термінологічні особливості уніфікації процесуального статусу експерта та понятійні проблеми процесуального статусу спеціаліста.

Вважаємо, що робота спеціаліста, який бере участь під час проведення слідчої дії для «сприяння» в його проведенні, є інструментом дослідження, здійснюваного слідчим та судом. Тому результати цієї роботи повинні оцінюватися, поряд з іншими фактичними даними, встановленими в процесі слідчої дії та зафіксованими в протоколі. У зв'язку з цим, дослідження спеціаліста, виконані в інформаційному середовищі слідчої дії, не можуть бути виділені в самостійне дослідження та представлені у формі висновку, який має статус самостійного доказу.

Процесуальний статус спеціаліста можна було б розглянути з іншої сторони: чи формує нова, раніше невідома в законі та теорії, функція дачі роз'яснень новий процесуальний статус спеціаліста, необхідний для реалізації цієї функції?

У зв'язку з цим справедливо ставити питання про необхідність впорядкування термінології у сфері судової експертизи, судово-експертної діяльності, у тому числі про розробку загальної концепції термінологічної діяльності, що сприяє розвитку мови загальної теорії судової експертизи.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України : закон України від 13.04.2012 № 4651–VI. *Відомості Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17> (дата звернення: 26.02.2019).
2. Про судову експертизу : закон України від 25.02.1994 № 4038-хII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12> (дата звернення: 26.02.2019).
3. Сімакова-Єфремян Е. Б. Розв'язання проблем правового регулювання судової експертизи-нагальна необхідність сьогодення. *Теорія та практика судової експертизи і криміналістики* : збірник наук. праць. Харків : Право, 2007. Вип. 7. С. 117–123.
4. Bartnik M., Lis W. *Leksykon kryminalistyki: 100 podstawowych pojcc*. Warszawa: Wydawnictwo C.H. Beck, 2016. XIX [1], 330 s.
5. Burton W.C. *Burton's legal thesaurus*. 3rd. ed. New York : Macmillan libr. ref. USA, 1998. XIX, 1012 p.

УДК 343.148 (477)

*Черняк Н. П., канд. юрид. наук, доц., доцент
Дніпропетровського державного університету внутрішніх
справ,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9494-7016>,
e-mail: cherniak_nat@i.ua*

ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ЕКСПЕРТИЗИ ЗА ЧИННИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ

Сьогодні, коли наука досягла значного розвитку, її видатні фундаментальні відкриття використовуються в усіх сферах діяльності людини. Не оминуло це й таку специфічну галузь людської діяльності, як боротьба зі злочинністю. Правоохоронці дедалі більше використовують на практиці спеціальні знання для розкриття кримінальних правопорушень. Ці знання за Кримінальним процесуальним кодексом України (далі – КПК) можна залучити за допомогою проведення судової експертизи, яка є найбільш кваліфікованою формою використання спеціальних знань у кримінальному судочинстві. Вона значно розширює пізнавальні можливості під час кримінального провадження, дозволяючи застосовувати всі сучасні науково-технічні засоби. Зважаючи на те, що коло процесуальних джерел доказів є вичерпним і чітко визначене в законі, а саме: показання, речові докази, документи та висновок експерта [1], то стане зрозуміло, що будь-який доказ, одержаний відповідно до вимог закону, має для кримінального провадження вагомое значення. Оскільки висновок експерта є джерелом доказів і покладається в основу доказування у кримінальному провадженні, то експертиза допомагає встановлювати фактичні дані, на підставі яких у визначеному законом порядку слідчий, прокурор, слідчий суддя, суд встановлюють наявність або відсутність складу кримінального правопорушення, винність особи, яка вчинила це діяння, та інші обставини, що мають значення для правильного прийняття рішення.

Як свідчить судово-слідча практика, саме за допомогою експертиз та інших наукових досліджень розкривається більше третини кримінальних правопорушень. Але разом з тим, треба зазначити, що висновок експерта не має наперед установленної доказової сили, переваги